

je bil nujen zaradi stalne frekvence obiskovalcev muzeja. Vendar pa je zaradi pomanjkanja delavcev začetek raziskovanj moral počakati do končanega šolskega leta. Kot že mnogokrat doslej, so nam priskočili na pomoč dijaki srednjih šol. Ponovno smo odprli jugovzhodni vogal. Treov posnetek ima tod namreč vrisane stopnice (verjetno v kletne prostore). Ob dejstvu, da je stolp moral biti podkleten in ob predpostavki, da uršulinke stolpa niso porušile dlje kot do nivoja zemlje ali pa celo nekaj manj in da so po rušenju nivo dvorišča zvišale, smo domnevali, da bomo naleteli na še bolj ali manj ohranjene kletne prostore. Hoteli smo tudi prodreti do dna temeljev in tako ugotoviti profil zidu od največje ohranjene višine do dna.

Vendar doslej v svojih pričakovanjih, žal, nismo uspeli; ponovno izkopavanje na Lubniku in priprave oziroma potek škofjeloških poletnih prireditev pa so delo praktično onemogočili. Starim, že doslej znanim dejstvom nismo v bistvu mogli priključiti nič novega. Kljub doseženi globini 5 m, nismo dosegli dna zidu niti na zunanji niti na notranji strani. Površina sonde (8×8 m) je zaradi debeline zidu premajhna, da bi lahko ugotovili, ali smo odkrili kake kletne prostore ali ne. Stopnic, ki jih je zarisal Treo, nismo našli. Zato je možno, da so le-te na tem mestu vodile v prvo nadstropje in ne v klet. Možno je tudi, da je z rušenjem stolpa in zidanjem hodnika ob vzhodnem traktu postala situacija nerazložljiva. Ob vogalu stolpa v smeri proti hodniku potekajo zidovi, katerih zveze s starim, stolpu sodobnim delom vzhodnega trakta pa zaradi kasneje prizidanega hodnika brez prekopavanja tlaka v hodniku ne moremo ugotoviti. Najdbe ob raziskovanju so bile letos kar se da skromne. Našli smo skupno 21 fragmentov keramike, katero lahko uvrstimo med tisto, ki je bila najdena na Krancelju. Od drugega materiala smo našli le še tri močno korodirane kovane žebelje.

Ob pregledu rezultatov letošnjega sondiranja grajskega dvorišča moramo sicer ugotoviti, da so le-ti sicer skromni, moramo pa se ob tem tudi zavedati, da so bila letošnja dela, ki so bila opravljena do prvih dni julija, zadnja faza priprav na odkritje in predsta-

vitev celotnih temeljev osrednjega grajskega stolpa. Ob zaključku vseh raziskovanj pa bomo brez dvoma določneje odgovorili na vprašanja, ki nam danes vsiljujejo nejasne in premalo precizne odgovore. Verjetno pa nam bodo odkrila naslednja izkopavanja tudi popolnoma nove, doslej neznane stvari.

Janez Eržen

SPOMENIŠKO VARSTVO V ZADNJEM LETU

Medobčinski zavod za spomeniško varstvo Ljubljana je pričel z rednim delom na področju občine Škofja Loka v jeseni 1963, ko se je ta glede spomeniškega varstva priključila spomeniškem zavodu v Ljubljani. V dobrem letu dni je zavod že korigiral, svetoval ter odobril ali odklonil številne načrte novogradenj in adaptacij, tako na področju mesta Škofja Loka kot na podeželju.

Problemi so številni, saj se ob povečanem standardu prebivalstva in z novimi življenjskimi pogoji povsod kažejo želje po modernizaciji bivališč, žal mnogokrat v napačni smeri, kar kvarno vpliva na pristno podobo naselja, lastniku pa ne prinese bistvenih izboljšav. Naklon strehe, kritina in že tolikokrat omenjena »moderna« trdelna okna so elementi, ki popolnoma izpremenijo značilno silhueto, raster in ubranost naselja in posameznega objekta. Prav to pa je pogosto edini cilj in rezultat adaptacije, ne pa modernizacija notranjih prostorov, predvsem sanitarij, ki so na podeželju še neprimerno urejene. Nova trdelna okna, ki so mnogokrat pomaknjena tudi iz osi, tako da je poseg še bolj viden, so najbolj pogosten znak, da lastnik koraka vstric z novim časom, saj lahko to vidijo vsi sosede in obiskovalci! Opravičilo lastnika, da je s tem odstranil vlogo, je zmotno, saj vlaga ni izpodrezal korenin pri tleh. Modernizacija je nadalje čisto prizadela tudi lepa rezljana lesena vrata in kamnoseško obdelane portale. Sodobni človek jih je nadomestil z večjimi ali manjšimi vrati, v katerih so pogosto poševna ali pokončna okna nenavadnih geometrijskih oblik, kot jih je pač narokovala trenutna inspiracija naročnika ali

obrnika, mi pa se začudeno sprašujemo, v čem je napredek, korist in opravičilo za poseg, ki je oropal bogato fasado harmonične enotnosti. Pogosto ostanejo po adaptaciji fasade dalj časa nedokončane in vrsto let s podarkom kažejo nase, le lastnik je ostal slep.

Hitri tempo življenja s svojo industrializacijo je sodobnemu človeku prinesel številne izboljšave in čut za koristno, istočasno pa ga je osiromašil; brez smisla in otopel je za vse domače in lepo, kar v veliki meri izkoriščajo tudi zasebni zbiralci in prekupčevalci umetnin. S strožjimi ukrepi bi morali zavarovati našo kulturno dediščino in s sistematično vzgojo oblikovati zavest, da je človek del okolja, ki ga s svojim delom oblikuje, to okolje pa zopet vpliva na človeka in na njegovo razpoloženje. Pogostna so zmotna mnenja, da Zavod za spomeniško varstvo s svojimi ukrepi podpira vse, kar je zastarelo ter ovira sodobni razvoj. Nasprotno skuša zavod doseči, da bi bile novogradnje in adaptacije v starih naseljih smiselne, estetske in prilagojene okolju. Pogosto so izvajalci takšnih del tehniki. Ljudje z nezadostno kvalifikacijo, brez smisla za materialne vrednote preteklosti, ki jim je pred očmi edini cilj lastni zaslužek. Zato neredko pregovore lastnika, da se ta odloči še za dodatne posege, ki jih sprva ni predvidel in tako odstrani še portal ali lesen strop, ker je takšen »mojster« ugotovil, da sicer ne more vzdati večjih oken itd. Včasih je zavod brez moči, saj sta postala lastnik in njegova hiša tako rekoč čez noč »sodobna«, brez predhodnega obvestila ali dovoljenja. Kljub zakonu, po katerem mora lastnik plačati in popraviti škodo, ki jo je povzročil na spomeniškem objektu, je to v praksi skoraj neizvedljivo. Naj navedem nekaj primerov s področja občine Škofja Loka.

Lastnik kmečke hiše Sela št. 70, ki je bila zaščitena z odločbo 2. aprila 1963 je v jeseni 1963 hišo prezidal brez obvestila in dovoljenja ter povsem uničil baročne fasade. Kljub opozorilom sodnik za prekrške še vedno ni uvedel proti njemu postopka, posledica tega pa je lahko še več neprijavljenih adaptacij. — Brez dovoljenja je začelo z deli tudi gradbeno podjetje »Remont«, ki je hotelo preurediti gospodarsko poslopje pri zaščitnem Krevsovem

mlinu v samski dom. Na intervencijo zavoda so bila dela ustavljena in izdelani ustrezni načrti za adaptacijo. — Zavrnjena je bila zahleva Kalana iz Bukovice št. 26, ki je nameraval neustrezno adaptirati redek arhitekturni spomenik — kmečki dvorec, ki kaže vrsto zanimivih prezidav. Podreti je nameraval čelno baročno steno po vzoru sosedu in jo spodizdati z opečnimi zidaki. Zavod mu je svetoval nekaj sprejemljivih rešitev, vendar se lastnik še ni odločil, ampak je raje ubral sodno pot. — Tudi lastnik hiše Godešič št. 22 je v prepričanju o pravilnosti svojih zahtev naslovil pritožbo na Izvršni svet SR Slovenije, vendar je bila le-ta zavrnjena, saj mu je zavod dovolil sprejemljivo adaptacijo pod zelo ugodnimi pogoji. — Zavrnjena sta bila lokacija in načrt nove šole v Zalem logu. Spremeniti se mora ali lokacija ali načrt, saj bi predvideni objekt prejel na sončno morsko obalo kot pa na breg pred vas, ki je ena od redkih v Selški dolini ohranila pristno podobo z značilnimi visokimi kmečkimi hišami, pokritimi s strmimi dvokapnicami, dosledno prekritimi s skrilom in z živahnimi fasadami, ki jim je barok posredoval vzorce za številne arhitektonske detajle. Da bi se vas kot celota zaščitila, bi imelo še prav poseben pomen, saj je tu predvidena nova cesta, ki bo povezovala ljubljansko področje z bohinjskim turističnim kotom.

Na področju mesta Škofja Loka sodeluje z Zavodom za spomeniško varstvo projektivni biro »Tehnik«, ki izdelava večino načrtov za gradnje in adaptacije, tako da se mesto postopoma modernizira v skladu z načeli spomeniškega varstva. Žal pa bodo, zaradi pomanjkanja finančnih sredstev, ostale še vidne nekatere napake, kot je fasada »Krone«, adaptirane pred vojno.

Zavod ima v načrtu obnovo kmečke hiše v Hosti, za kar so zagotovljena sredstva Sklada za pospeševanje kulturnih dejavnosti SRS, seveda ob 50% udeležbi sredstev občinske skupščine, ki pa svojih sredstev še ni zagotovila. Rešeno še ni vprašanje najemništva, ker bi se moral v objekt namesto kmetijske zadruge vseliti kulturnejši uporabnik.

Delavci Zavoda za spomeniško varstvo Ljubljana pa poleg omenjenih akcij tudi regi-

strirajo spomeniške objekte na terenu, saj je topografija ena glavnih nalog vsakega Zavoda za spomeniško varstvo.

A. B.

MUZEJSKI IZLET

Leta 1964 je Muzejsko društvo napravilo že sedmi izlet, to pot dvodnevnega, 29. in 30. avgusta, v Prekmurje. Udeležencev je bilo 29, vodil ga je odbornik Lovro Planina. Že ob 4. uri zjutraj nas je Transturistov avtobus odpeljal iz Loke. Skozi Celje, Maribor in po dolini Pesnice. Mimo gradu Hrastovec smo dospeli v Lenart, kjer smo si ogledali to skromno središče Slovenskih goric, ki so ležale vse naokrog, osvetljene od jutranjega sonca. Pozornost je vzbudila gotška cerkev in njena stilno opremljena notranjost. Ob pogledu na Gradišče in Tri kralje smo nadaljevali pot skozi Benedikt, preko doline Ščavnice in nad Apaško kotlino, kjer je do vojne živela nemška kolonija, ki so jo v 13. stoletju naselili šentpavelski opati, in od koder so med okupacijo Slovence internirali. Ob mejnem mostu čez Muro v Gornji Radgoni smo se razgovorili o položaju in razvoju tega najsevernejšega mesta Jugoslavije, o njegovem gospodarskem pomenu in pomenu avstrijske Radgone, ki stoji onkraj mostu, ter o slovenskih vaseh med Muro in Kučnico, ki so ostale onstran državne meje. Med daljšim odmorom v Radencih smo videli velik napredek slatinskega zdravilišča in se kopali v modernem športnem bazenu.

Polno zanimivosti za nas je bilo v ravnem Prekmurju. Seznanili smo se s socialnimi in gospodarskimi razmerami te dežele, ki je do konca prve svetovne vojne živela ločeno od matične Slovenije. Ogledali smo si Mursko Sobotu, veličastni spomenik rdečearmejcev, osvoboditeljev Prekmurja, stari prezbiterij z znamenitimi freskami, grad in grajski park, žal pa si nismo mogli ogledati muzeja, ker so bile vse zbirke zaradi preurejanja razdrte. Na pokopališču smo obiskali grobnico 516 rdečearmejcev in grobove borcev in talcev ter počastili spomin na loškega rojaka Iga Plantariča, veterinarja, ki je tam pokopan.

V Martjancih smo videli freske Johannea Aquila iz 14. stoletja, v Moravcih novo ter-

malno kopališče, kjer izvira voda s temperaturo 62° C in se razvija nov obrat, v Bogojini Plečnikovo cerkev z originalnim okrasom s prekmursko keramiko. Z zvonikove ploščadi smo uživali razgled na obsežno ravnino Dolinskega in obrobno gričevje Goriškega. Po dobri večerji v Murski Soboti smo se namestili v udobnih, modernih sobah hotela »Zvezda«.

Naslednje nedeljsko jutro smo se peljali po jagnedovem drevoredu Panonske ceste in skozi Rakičan ter skozi velike vasi Beltinci, Odranci in Črensovec v Veliko Polano, kjer smo obiskali dom pisatelja Miška Kranjca in si ogledali razstavo naprednega tiska. Skozi madžarske vasi, kjer smo imeli priložnost videti štorke na gnezdu vrh dimnika, nas je privedla pot v Lendavo.

Vračali smo se skozi Bratonce in Dokležovje ter prešli čez veržejski most na Mursko polje. Po vožnji skozi Veržej in Križevce smo se ustavili v Ljutomeru, si ogledali mesto, mogočno gotško cerkev z baročno opremo in Miklošičev spomenik ter se poučili o Prlekiji. Lepa je bila vožnja v Jeruzalemske gorice in počitek v vinskem hramu na Jeruzalemu, od koder je razgled na obsežne vinograde in ljubko gričevje vzhodnih Slovenskih goric. Na povratku smo si ogledali še Ormož, Veliko Nedeljo in Ptujsko goro. Obiskali smo še sloviti Štatenberk, ki pa je zadnji čas zelo nazadoval, in množično obiskovano gostišče Konšek na Trojanah, ki je bilo zadnja postaja naše zanimive poti, s katero so bili vsi udeleženci nad pričakovanje zadovoljni.

France Planina

ŠKOFJELOŠKE POLETNE PRIREDITVE

1964

Biti ali ne biti — je bilo osnovno vprašanje drugih Škofjeloških poletnih prireditev (ŠPP). Spomladi je res vse kazalo, da jih ne bo in da bo komaj začeta kulturna tradicija odmrla. Obračun pripravljalnega odbora ŠPP 1963 se je zavlekel v pomlad 1964 in šele 11. marca 1964 je Skupščina občine Škofja Loka sprejela sklep o imenovanju organizacijskega odbora ŠPP 1964, v katerega so bili imenovani: Andrej Pavlovec — predsednik, Zdenko Furlan — podpredsednik, Janko Krek —